

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12

Fylke: Trøndelag

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Agdenes

Emne: Gamal engkultur

Bygdelag:

Oppskr. av: Arne Elven

Gard: Eilven

(adresse): Fjansherfjorden

G.nr. 44 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1) Ordet "utslått(ar)" har ikkje vore brukt. "Eug" var ei dyrka grasmark. Det som låg utanfor den dyrka (gras)marka, men nær innåt var kalla "raskslått", "raskeng", "raska = slått". Men det som låg lengre og littlens langt frå heimfjorda var kalla "markslått". Var det soleg vanda å slå var det kalla krakkeslått, og i mange trøe der det var stein og bergsnattar brukte dei "skjera". Skottorv har ikkje vore brukt. - Ordet ekre - her segjest det ekker - bruktes einno om attlagd åker i 3 år, men eldre ekker vart kalla voll. - Det var særskilde nemningar på euga etter grasmengda, f. d. fjukkeng. Tae var frameng kring framdyuna eller framkjellaren og deri var det mykje svivarve. Det var grophøy og småhøy.

2. Å reinske markja for kvist, rask og stein kallast å ry eug. Alt rusk vart høvt vekk, men sjeldan brudt. Å ha vekk småstein og rask frå ekrau kallast å plakk stein = ekker.

3. Dei som budde ved fjøen hadde den råda for mosen, at dei køyrde på tang. Elles køyrde dei på frâu for å "breune" bort mosen. Å så grasfrø var ikkje brukt.
4. Grøffling har vore brukt. Det kan ein sjå i gamal jord, der dei store grøfflesleinau kjem opp under pløying. Valuing har ikkje vore brukt.
5. Vintergjødsel künde det sjølvsagt bli av både kù, sau og hest og geit. Kùmøka vart vel helst brukt på åkeren; men ellers vart det brukt den frâu, dei hadde, på grasmarkja. Rasking=markja vart ikkje fråua. For stor part av vinterfråuen dei nytta til engmark kan ein ikkje seia. Fyrst måtte dei sjå til å ha nokk frâu åt åkeren, så vart da resten på enget. Småfråu var best på eng, serleg der de var mossa, for han "brundte" mosen vekk. Mengda vart helst på eit steyn om kor mykje som bruktest på stykket.
6. Vi hadde (og har) namnet fråuing der det var fråua godt, og da künde det bli fråuhøij.
7. Når dei byggde fjøs (utluis) var det om å gjera å sette luset slik at fråuliget kom til å gjera mest mulig gagn. "Nærningari", "fad" og "lo" høyrer ikkje heime i Agdenes. - Grøffer (eller reimer) for fråuliget var svidat brukt, men sjeldan. Dei künde ikkje ta omsyn til å få fråusig til låglendet ved å legge åtrau på haugar og i bakkar. Det var helst like jord og diu

måtte ta øker der dei künde få han. Det einaste dei tok omsyn til ved val av åkerplass var å få forleudt mark, og det var helst i bakkar og på haugar; men ei åkerrein nedanfor åkeren vart det gjerne, og der rekna dei med frausig frå økeren.

8. Frøvinga gjekk for seg om våren. Dei høyrde ut frøen med kenneisleda på vinderføret og leste på sledan med „greip“, som var heingjort av bjørk. Frøen vart helst lagt i store tuingar med fleire lass i. Når snøen gjekk bort trilla dei han utover med trill-bær, hefta siend klumpen med grev og breidd han på med „greipa“.

Et heimtoga mjølgreip. Vart brukt her så seint som i 1890.

9. Det har vore vanleg å leite enget med storfe om hausten; men aldri om våren. utan annan grunn enn å spara høyet for vinteren. Men det var (og er) vanleg meining, at grasst bli kjukkare, når saunen bit av dei høgste toppane om våren. Nye skrar og anna laus jord vart ikkje beitt.

10. Englekinga går for seg i onslag sama som og måle no som for 70 år sidan.

11. Frøen som dyra ta (legg) etter seg på leite vart utjauna med greip eller gaffel, elles vart det berre ein graslaus flekk der rusa fekk ligge.

4.

12. For fida for ca 50 år sidan, da alle krøtera både store og små vart gjøtt, var dei i Sjømarfjøs omgatta. No går saumene fritt ute heile sjuumaren, men storfeia bli høvt i Sjømarfjøs. Dei er løygd i skiljet mellom inn- og utmark. Frøuen bli enten om høsten eller våren høyrd ut på grasmarkja (på innumarkja). Saudrift med fjøslettet har det ikkje vore.

13. Den innstengpla som künde vore brukt om natta istadenfor Sjømarfjøs kalla dei "grindalst"; dei har vissnokke vore brukt her i gamal tid, da farfar min, som var født år 1818 fortalde om dette.

14) Sjå ovanfor i nr. 13. men dei vart brukt berre åt småfe og sett på innumarkja.

15. For å berge krøtera mot bjørn eller anna udyr løygd dei Sjømarfjōsa av berre fōunner og med fōunnerloft, avdi bjørnen reiv av taket for å koma seg med of krøtera. Bergingsrådgiorden for grindan' har vi ikkje høyrd om, anna enn gjøking.

16. Sjå 15. Det var nokk slut på grindan' for eit par hundrad år sidan.

17. ?

18. Fjøs på ljuel har vi ikkje høyrd om.

19. Av disse ord Åsen nemmer kjemmer vi og har

ordet króð (sejst kró). Det kann vera eit inn-
gjerd skrapengstykke eller graslendi utmark-
stykke, som helst ligg lett innmarkja
og som ein har króta borti på beite. Helst
for slike storfe (kyr) som ein ikkje vil ha ut
i den vanlege utmark.

20. Sekerdrift i vanleg meining har det vistnok
aldri vore her i Agdehus.

21. Enget vart framia mesta berre med husdyr-
fram; sume stader lifevetta kagg. Aske vart
slege ut på markja mest berre for å bli frike
og like med tanke på framing (gjøding).

Andre opplysningar i samband med denne
lista har eg ikkje å gjeva.

Denne er en...

*J. Tr. leg.
Sjødene.*

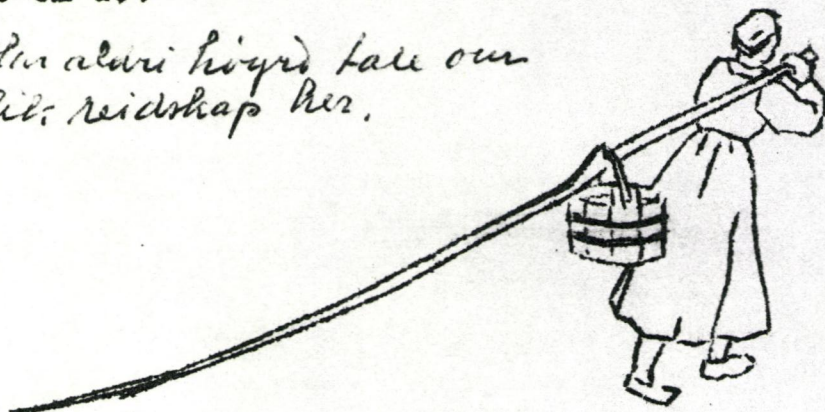
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
ADR. NORSKE FOLKEMUSEER.
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen at den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvampa over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?

*Har aldri høyrd tale om
slike reidskap her.*

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ? *Nei.*

Har ein bruka kumøkk til brensel ? *Nei.*

*Ein måtte vel vera i høge maud for brensel,
når ein skulde nytte slike saker. Eller er det
lite bruleg fiskebeina kan vera brensel.*

A.E.